

Új kormányos – régi gondok

A GKI Gazdaságkutató Rt. üzleti konferenciája
Budapest, 2004. november 25.

Gazdasági kilátásaink a jövő év végéig – ekként határozta meg *Vértes András*, a GKI elnöke a gazdaságkutató intézet immár hagyományos, november végi éves konferenciájának a témáját. A tanácskozáson a makrogazdasági, főként fiskális és monetáris politikai elemzések mellett a vállalati szempontok is helyet kaptak. A korábbi esztendőkhöz képest újdonságként a szervezők a GKI vezetőségéből – *Vértes András*, *Akar László* vezérigazgató, *Karsai Gábor* ügyvezető igazgató –, valamint *Chikán Attila*, *Török Ádám* egyetemi tanárokból és *Oblath Gábor* kutatóból, monetáris tanácsi tagból vitázó kerekasztalt állítottak össze. Az előadókat is e csoport tagjai faggatták, miközben persze a közönség is kérdezhetett. A szakértői értekezések elhangzása után s a konferencia berekesztése előtt a kerekasztal külön vitát nyitott az elhangzottakról és a magyar gazdaság helyzetéről.

A gazdaságpolitikai eszmefuttatások sorát *Draskovics Tibor* nyitotta meg. Az idei és a tavalyi esztendőt a fordulat időszakaként jellemezte, amikor a gazdaság a nem fenntartható, egyensúlyt rontó pályáról a fenntartható, egyensúlyt javító pályára állt át. Ismét az export és a beruházás serkenti a gyorsuló növekedést, a bérek a termelékenységgel összhangban emelkednek, és sikerült ösztönözni a drámai mértékben megcsappant lakossági megtakarításokat is. Valójában három plusz egy deficit létezik ma Magyarországon. Az „ikerdeficiten” túl létezik bizalmi deficit, amely a múlt évi árfolyam-, kamat- és költségvetési politika terméke. Ebből a deficitből sikerült valamit lefaragni, de eltüntetni még nem. A negyedik az együttműködési deficit: sem a szakmai, sem az intézményi partnerek, sem a társadalmi csoportok, a gazdasági és politikai élet szereplői nem dolgoznak együtt. Az adófizetőknek ez százmilliárdos károkat okoz, s az első három deficit csökkentésében elért szerény eredmény miatt éppen az együttműködési deficit okolható.

Draskovics Tibor emlékeztetett arra, hogy szigorú „policy mix” – keresletszűkítő költségvetés, erős árfolyam, rendkívül magas kamat – mellett produkál a gazdaság évi négy százalékos növekedési ütemet. A külső egyensúly nem javul, mert az erős árfolyam az importot serkenti, az exportot visszafogja, a magas kamat pedig a költségvetés kiadásait is növeli. S mindez abban az időszakban, amikor a magyar gazdaságnak egyszerre több kihívással kell szembenéznie: a növekedési pálya fenntartása, az infláció mérséklése, a bér- és szociális juttatások elfogadható szintre állítása, az infrastrukturális lemaradások mérséklése, a nyugdíjreform költségvetési hatásának az elismertetése, az EU-csatlakozás és a NATO-tagság követelményeinek a teljesítése, illetve az adócsökkentési nyomásnak a kezelése.¹

¹ E célok egymással ellentétbe is kerülhetnek. Az infláció csökkentésének kényszere például rövid távon bizonyosan nem kedvez a költségvetésnek, de hosszú távon nagyobb az előnye. Az autópálya-beruházások jövőre a GDP 1-1,5 százalékára rúghatnak, EU-követelmény az ivóvízellátás, illetve a szennyvízelvezetés problémáinak megoldása. A nemzetközileg is elismert magyar nyugdíjreform államháztartási hatása az idén a GDP 0,8, 2005-ben egy százalékát éri el. Az alapkamat tavaly 6,5-ről 12,5 százalékra ment fel, s a csúsról csak lassan jön le. Ez nem könnyíti meg az államháztartás helyzetét, aminthogy a lakástámogatási rendszer sem, amely az idén 220-250 milliárdos terhet ró a költségvetésre. Aztán az EU befizetési kötelezettség, a támogatások társfinanszírozási része, ami 2007-től már évi több mint 200 milliárdos állami hozzá-

A kihívásokra milyen válaszokat lehet adni? – kérdezte a pénzügyminiszter. Az infrastrukturális fejlesztéseket az államháztartáson kívül kell finanszírozni, a hazai támogatásokat EU-támogatásokkal kell kiváltani. Az adórendszerben csak a célzott adó- és járulécsökkentés képzelhető el: ilyenek a létszám bővítő beruházások, az szja-táblázat változtatása. Ám ezek kis lépések, a megoldást strukturális reformok mozdíthatnák elő. Ez azonban az együttműködési deficit miatt megvalósíthatatlan. Megkezdődhet azonban az önkormányzatok kistérségi együttműködése az ésszerűtlen rendszer hatékonyságának növelésére, illetve a közigazgatási reform, az állami adminisztráció létszámának csökkentésével. Az egészségügy, az oktatás átalakítása nem képzelhető el társadalmi összefogás nélkül.

A jelenlegi után a volt pénzügyminiszter következett, aki Adók és kapók, látszat és valóság című előadásában azt a kérdést feszegette, vajon felelős döntéseket hoz-e a kormány az általa befolyásolható területeken. *Varga Mihály* hitelességi deficitet említett, mert a makropálya nem úgy alakult, ahogy a kormány ígérte, s a versenyképesség is csökkent. Emlékeztetett a konvergenciaprogramra, amelyhez képest a költségvetési hiány számai jelentősen módosultak. Erre az évre a kormány először 3,8 százalékos GDP-arányos deficitet, majd 4,6 százalékos deficitet, végül 5-5,3 százalékos prognosztizált. Jobb lenne, vetette fel, ha a kormány egyszerűen közölné: a felzárkózásnak ezen a szintjén évente nagyjából ötszázalékos államháztartási hiány halmozódik fel. Utalt arra, hogy nő az eladósodás, miközben a vállalatok és a lakosság mindinkább külföldi devizában vesznek fel hitelt, ezért az erős euróban érdekeltek. Hozzátette, a kamat csökkentésével nem lehet megoldani a problémákat.

A versenyképességi előny apadását *Varga Mihály* a vállalkozói terhek csökkentésével, a nyereséghez kötött célzott támogatások odaítélésével tartóztatná fel. Ebből a szempontból halaszthatatlannak nevezte az oktatási és egészségügyi reform megindítását, még akkor is, ha az uniós támogatások csak később érkeznek meg.

Kérdésekre válaszolva elismerte, hogy az erős árfolyam serkenti az importot, s azt is, hogy kétségkívül szükség lenne az együttműködési deficit csökkentésére, különös tekintettel a halaszthatatlannak látszó reformokra, de – tette hozzá – a kormányzati felelősség nem osztható meg. Úgy vélte, nincs kellő bátorság a nagy lépésekre. A kerekasztal felvetéseire reagálva ugyanakkor leszögezte: a kormány korrekt lépést tett, amikor a lakossági megtakarítások növelése érdekében beavatkozott a lakástámogatási rendszerbe.

Tőkét, munkát, reménységet! – hirdette *Gaál Gyula*, a GKM politikai államtitkára, aki a versenyképesség fokozására helyezte a hangsúlyt. Megemlítette, hogy a magyar gazdaság növekedési üteme 2-3 százalékponttal meghaladja az EU trendjét, s változatlanul kiemelkedő ütemben bővülnek a feldolgozóipari beruházások. A bérek felzárkózása azonban csak a termelékenységgel párhuzamosan képzelhető el. Ebben a keretben kell felgyorsítani a második gazdasági szerkezetváltást: egyrészt versenyképesebb termelési szerkezetet kell kialakítani, a technológiai és tőkeintenzív iparágak térnyerése révén, másrészt vállalati regionális központokat, kutató és fejlesztő részlegeket kell Magyarországra csábítani. Ehhez nemcsak a jövedelem-, hanem az árfolyam-politikat is fel kell használni, méghozzá úgy, hogy ezek a mutatók igazodjanak a térség országainak indikátoraihoz. *Gaál Gyula* – miközben jelezte, hogy felesleges volt a társasági adó csökkentése 2004-ben, mert a célzott támogatásnak több értelme lett volna – ismertette a 2005-ös fontosabb adóváltozásokat: a helyi iparüzési adó 50 százaléka levonható a társasági adóból, javul-

járulást igényel. A NATO-tagságból eredő kötelezettségnek akkor tudnánk megfelelni, ha évente a GDP két százalékát fordítanánk védelmi kiadásokra, de az ország csak 1,3 engedhet meg magának. S még sorolhatók a gazdaság alapproblémái: az alacsony foglalkoztatottság, ami miatt kisebb a büdzsé bevétele, ugyanakkor erős az adócsökkentési nyomás.

nak a fejlesztési adókedvezmények feltételei, a kutatási és szoftverfejlesztési tevékenység bérköltségének tíz százaléka adókedvezményként érvényesíthető, több új foglalkoztatás-ösztönző kedvezmény lép életbe, s csökken a tételes egészségügyi hozzájárulás összege is.

A versenyképesség témakörébe tartozott *Mészáros Tamásnak*, az ÁPV Rt. elnökének Kapuzárás vagy nyugodt folytatás című értekezése, amely bevezetőjében utalt az eddigi eredményekre: a csaknem kétezer milliárd forint privatizációs bevétel 53 százaléka külföldről folyt be. Kiemelkedő év volt 1995 csaknem 500 milliárdos bevétellel, 1997 350, és 2004 várhatóan 375 milliárddal. Az ÁPV Rt. portfóliója egyre soványabb: 2005-ben valószínűleg csak az MVM és a Magyar Posta marad a kiemelt fontosságú csoportban, valamint az erdőgazdaságok, a Volán-társaságok. Kérdés, mi lesz az ÁPV Rt. sorsa. Az előadó szerint érdemes lenne a cég szakmai közösségét megtartani, különös tekintettel a vagyonekzelői tapasztalatokra.

A makroügyek közül a konferenciát uraló kérdéskörhöz – kamat, árfolyam, költségvetés – kapcsolódott jegybanki szemmel *Hamecz Istvánnak*, az MNB ügyvezető igazgatójának az előadása. Az előadó azzal kezdte, hogy a jegybank törvényi kötelezettsége az árstabilitás elérése és a gazdaságpolitika támogatása – az elsődleges cél veszélyeztetése nélkül. Ez határozza meg a kamatcsökkentési hajlandóságot, ami előadásának a témája. A jegybank álláspontja szerint az árstabilitás Magyarországon háromszázalékos inflációval egyenlő. Az inflációs célt az MNB a kormánnyal együtt tűzi ki 1,5-2 évre előre, s az MNB mutatók széles köre alapján készíti előrejelzéseit. Ha a prognózis a cél alatt marad, akkor monetáris lazítás, ellenkező esetben szigorítás következik, de nem mechanikus döntések alapján. Minthogy Magyarország kis, nyitott gazdaság, az euró súlya hetven százalék feletti a külkereskedelemben, ezért nagy az importált infláció közvetlen hatása. Hamecz István az inflációs célkövető monetáris politika lazítása, illetve szigorítása feltételeinek ismertetése után leszögezte, hogy a magas kamatteher oka nem a jegybanki kamat szintje, hanem a magas költségvetési hiány és az eladósodás. Grafikonokon mutatta be, hogy az infláció feletti kamat szintje a régiós országokhoz viszonyítva nem rendkívül magas, sőt – az euró bevezetése előtti éveket nézve – az uniós országokhoz képest sem kiugró. A magyar jegybanki alapkamat infláció feletti szintje önmagunkhoz mérve, visszatekintve szintén nem kiemelkedő.

Az előadás vitára ingerelte a kerekasztal tagjait. Vértes András azt feszegette, vajon miért a költségvetési politika a fő eszköze a monetáris politikának. Az előadó szerint azért, mert a befektetőket mindenképpen tájékoztatni kell a várható folyamatokról. *Chikán Attila* viszont azt mondta, tragédia, hogy csak a fiskális és monetáris politikáról esik szó, mintha reálgazdaság nem is létezne. Azzal rontottuk el az egész gazdaságpolitikát, hogy csak erről, nem pedig e kérdések társadalmi és gazdasági hatásairól vitázunk. Elmondta, hogy 1200 vállalati vezető megkérdezésével készült egy felmérés, amelyből kiderült: a cégek magát a gazdaságpolitikát is akadályozó tényezőnek tartják, zavarja őket az ingadozó infláció, kamat és árfolyam, ám abban a kérdésben, hogy a forint erős-e vagy gyenge, ötven-ötven százalékban oszlottak meg a válaszok.

A vállalati szférából érkezett előadók is hozzászóltak azonban a monetáris és fiskális politika témájához, igaz a hatásokról is beszéltek. *Erdei Tamás*, az MKB elnök-vezérigazgatója az euró és a magyar kamatok különbségéből indult ki, elemezve az infláció lassulásának folyamatát, a végrehajtott kamatcsökkentéseket, amelyekből mára nyolc százalékpontos különbséget adódik. Az infláció különbsége azonban négyet indokolna. A magas kamat a költségvetési túlköltséget próbálja ellensúlyozni, de a devizában történő eladósodást és a forintban való megtakarítást ösztönzi. Úgy vélte, hogy 2005 végéig 2-3 százalékponttal lehetne csökkenteni a konferencia idején 10 százalékos jegybanki alapkamatot – az inflációs cél veszélyeztetése nélkül. Előadásának fő témája a forintbetét és a devizahitel volt. A kettő között igen szélesre nyílt az olló 2002 óta. A

devizahitel csak rövid távon kockázatos. Hosszabb távon rendkívüli, 16-21 százalékos árfolyamgyengülés esetén lehetne akkora a törlesztő részlet, mint egy ma felvett forint hitelnél. Erdei Tamást követően is mind többen utaltak arra, hogy lényegében spontán eurósodás folyik a magyar gazdaságban.

Devecz Miklós, a Flextronics Kft. stratégiai igazgatója, illetve *Bajnai Gordon*, a Wallis Rt. vezérigazgatója egymáshoz nagyon hasonlóan láttatta a magyar gazdaság általános állapotát. Túllépve a fiskális és monetáris politika áldatlan vitáján, arról beszéltek, hogy rosszul működik a tőzsde, nincs kockázati és innovációs tőke, a magyar cégek szinte nem férnek hozzá a korszerű technológiához, hogy – bár a kormányok nem határozták meg a prioritásokat – az autó- és elektronikai ipar lett a sikerágazat, viszont a határozott célok megjelölése híján nincsenek hungarikumok. Külföldi szemmel – tette hozzá *Devecz Miklós* – Magyarország ugyan politikailag stabilnak számít, de nehezen áttekinthető az adórendszere, előnyös a földrajzi fekvése, de a magyar cégek tőkehiányban szenvednek, megfelelő a munkaerő képzettsége, ám az emberek sem költözni, sem továbbtanulni nem akarnak, az oktatás a még létező hírnevéből él, miközben szerkezete elavult. Kreatívak vagyunk ugyan, de kutatás-fejlesztésre annyit költünk, mint az albánok, nincs konszenzus a nagy kérdésekben, de a cselekvést *Pató Pál* módján amúgy sem sürgetjük. S közvetve a jegybanknak is szólt persze az üzenet *Bajnai Gordontól*, hogy cinikus érvelés az erős forinttal kapcsolatban az, hogy hulljon a férgese. Egy húszmillió eurós forgalmú cég esetében az a 15 forint, amivel a magyar valuta izmosabb, mint kellene lennie, éppen az éves nyereséget viszi el. *Farkas Ádám*, a CIB Bank Rt. vezérigazgatója hozzátette: a vállalati körben szerzett tapasztalata szerint a cégek vagy a távozást fontolgatják, vagy azt, hogy csupán szinten tartják itteni tevékenységüket. Az export így is jó iramúnak látszik, de más árfolyamon bizonyára mehetne jobban is.

A két szágázati előadást *Markovszky György*, a Csopek Rt., illetve *Sugár András*, a T-Mobile Rt. vezérigazgatója tartotta. *Markovszky* az élelmiszer-gazdaság helyzetét változtatta fel, *Mi kell a népnek? Kánaán* címmel. Fokozott vásárlói igények jelentkeznek: legyen jó minőség, széles választék, elfogadható ár, árubiztonság, s mindez szolgálja az egészséges életmód kialakítását. A jövőt az abszolutizált biztonság, a wellness, a konyhakész termékek terjedése, a hiper- és szupermarketek térhódítása, de a kisboltok továbbélése jellemzi majd. *Sugár András* azt fejtegette, hogy még egy ideig többféle mobilrendszer él egymás mellett, de a jövőben a horizontálisan fejlődő, az egymáshoz kapcsolható szolgáltatásoké lesz a főszerep.

A kerekasztal záróvitájában *Vértes András* felvetette, ha a jegybank a saját inflációs célját plusz-mínusz egy százalékos sávban adja meg, akkor a költségvetési hiány esetén is elfogadhatna egy ésszerű sávot. Hozzátette, hogy ha az euró 260 forintot érne, akkor sem lendülne fel az export, amely egyébként importérzékeny. *Oblath Gábor* azt mondta, hogy nem ismer olyan nemzetközi gyakorlatot, amely elfogadná a büdzsédeficit esetén az ingadozási sávot. Ha a hiány magasabb a kormányzati célnál, azt a piac lassan emésztí meg, ezért megy le fokozatosan a kamat. Így a forint gyengülhet, de elképzelhető válságforgatókönyv is. *Akar László* végül azt hangoztatta, hogy a múlt évi katasztrofális bizalmi helyzethez képest van javulás az egyensúlyi mutatók esetében, a folyó mérleg finanszírozása jobb. Ehhez hozzájárul, hogy nemcsak a lakosság és a vállalati szektor, hanem az állam is devizában adósodik el, s érkeznek az uniós támogatások is.